

BELEID LEESPROBLEMEN EN DYSLEXIE

WSKO Andreashof | Leeuwerik 11 | 2295 PE Kwintsheul

Versie november 2021

1. Inleiding

Op WSKO Andreashof vinden wij lezen erg belangrijk, want lezen is noodzakelijk voor het leren en functioneren in de maatschappij. Als het ontcijferen van woorden echter veel moeite kost, blijft er nog maar weinig aandacht over voor het begrijpen van een tekst. Kinderen die moeite hebben met lezen, kunnen dan ook worden belemmerd in het opdoen van kennis. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen, willen wij preventief werken. Dit begint al bij de kleuters, door aandacht te besteden aan signalen die mogelijk wijzen op (toekomstige) leesproblemen. We vinden het belangrijk dat eventuele leesachterstanden in een zo vroeg mogelijk stadium worden gesignaleerd en door middel van een effectieve aanpak zoveel mogelijk ingehaald kunnen worden. Daarbij ligt de nadruk niet alleen op het leesproces zelf, maar zetten we ook in op de motivatie van leerlingen om te lezen. Motivatie speelt namelijk een belangrijke rol in het leesproces.

Om ervoor te zorgen dat voor iedereen duidelijk is hoe WSKO Andreashof leerlingen met een leesachterstand of dyslexie signaleert en begeleidt, is dit stuk opgesteld. Dit plan is gebaseerd op de protocollen en richtlijnen van het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie (NKD) en het Expertisecentrum Nederlands.

Directeur en intern begeleider WSKO Andreashof

Leeuwerik 11
2295 PE Kwintsheul
0174-294193
andreashof@wsko.eu

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Leesonderwijs op WSKO Andreashof	3
1.1 Groep 1-2.....	3
1.2 Groep 3	4
1.3 Groep 4-8.....	5
2. Leesproblemen	6
3. Zorgstructuur.....	7
4. Dyslexie.....	9
5. Dyslexieonderzoek	11
6. Hulpmiddelen en faciliteiten	13
7. Overdracht andere school.....	13
8. Bijlage – Signalen en kenmerken die op dyslexie kunnen wijzen	14

2. Leesonderwijs op WSKO Andreashof

Zoals in de inleiding aangegeven, is het lezen op WSKO Andreashof een belangrijke pijler. Vanaf de kleuters (groep 1-2) wordt dan ook al op een leuke, zinvolle en spelende manier aandacht besteed aan de beginnende geletterdheid, zodat de overgang naar het aanvankelijk lezen in groep 3 zo goed mogelijk verloopt. In groep 3 beginnen de kinderen echt met het leren lezen en schrijven. Van groep 4 t/m groep 8 kunnen kinderen steeds sneller woorden herkennen en betekenis toekennen aan geschreven taal. Hieronder wordt verder uitgelegd hoe het leesonderwijs in de verschillende groepen wordt vormgegeven.

1.1 Groep 1-2

In groep 1 en 2 wordt er gewerkt met de methode 'Kleuteruniversiteit'. De methode 'Kleuteruniversiteit' biedt digitale projecten aan op basis van (prenten)boeken. Daarnaast hebben we ook onze eigen thema's, zoals kleuren en vormen, lente, herfst, carnaval etc. In de verschillende thema's wordt aandacht besteed aan de beginnende geletterdheid. Wij volgen de ontwikkeling van de kinderen door middel van observaties. Hiervoor maken wij gebruik van het observatiesysteem Kleuter in Beeld. Hieronder staan een aantal activiteiten en doelen met betrekking tot de beginnende geletterdheid bij de kleuters:

Oefenen van het auditief geheugen

Deze activiteiten zijn bedoeld om kinderen te helpen de informatie die ze horen goed op te slaan. Het geven van enkelvoudige opdrachten (pak de bal) en meervoudige opdrachten (pak de bal en leg hem in de bak) zijn hiervan een voorbeeld, maar ook het leren en onthouden van bijvoorbeeld versjes.

Fonologisch bewustzijn

Het fonologisch bewustzijn gaat over het kunnen omgaan met klanken, zoals het kunnen opsplitsen van woorden in klankgroepen (*KROKODIL* → *KRO – KO – DIL*) en het verbinden van klankgroepen tot een woord (*KRO – KO – DIL* → *KROKODIL*). Kinderen leren om naar de vorm van een woord te kijken in plaats van naar de betekenis, bijvoorbeeld: "*Paddenstoel is langer dan boom*". Het fonologisch bewustzijn is een belangrijke voorspeller van toekomstige leesprestaties.

Fonemisch bewustzijn

Een latere fase van het fonologisch bewustzijn is het fonemisch bewustzijn. Bij het fonemisch bewustzijn gaat het erom dat kinderen beseffen dat afzonderlijke klanken de bouwstenen vormen van woorden. Verschillende activiteiten die gericht zijn op het fonemisch bewustzijn zijn:

- Het kunnen onderscheiden/isoleren van verschillende klanken: Kunnen horen wat de eerste, de middelste en de laatste klank van een woord is. Over het algemeen wordt de eindklank als de makkelijkste vorm ervaren en de middelste klank als moeilijkste.
- Auditieve analyse: Deze activiteiten zijn gericht op het samenvoegen van losse klanken tot een woord: *H... Ul... S... → HUIS*.
- Auditieve synthese: Deze activiteiten zijn gericht op het kunnen opdelen van korte woorden in losse klanken: *SOEP → S... OE... P*
- Rijmen

Visuele discriminatie

Deze activiteiten zijn gericht op het zien van verschillen en overeenkomsten tussen afbeeldingen, letters of woorden.

Letterkennis

In groep 1-2 wordt er gewerkt met een lettermuur. Elk thema wordt een beginletter aangeboden. Aan het einde van groep 2 kennen de meeste leerlingen tussen de 10 en 15 letters.

1.2 Groep 3

In groep 3 beginnen kinderen echt met leren lezen en schrijven. Dit wordt ook wel het aanvankelijk lezen genoemd. Op de Andreshof gebruiken we de adaptieve taal- en leesmethode Veilig Leren Lezen (Kim-versie) van uitgeverij Zwijsen.

Opbouw van de methode

Veilig Leren Lezen (Kim-versie) werkt met kernen, waarin steeds een ander thema centraal staat. In het eerste halfjaar worden de kernen 1 t/m 6 aangeboden. In deze thema's krijgen de leerlingen om de dag een nieuwe letter aangeboden. In Veilig leren lezen kim-versie vormen de klank en letter het uitgangspunt. Leerlingen leren steeds één nieuwe letter in combinatie met eerder geleerde letters. Door deze aanpak komen ze sneller tot het vlot lezen van woorden, zinnestelsels en korte teksten. De leerlingen verkennen deze letter door te luisteren, voelen, kijken, schrijven en te ordenen. Na thema 6, rond februari, kennen de leerlingen de meeste letters en kunnen zij klankzuivere woorden lezen, zoals 'kat'. Rond februari wordt gestart met de kernen 7 t/m 11. In deze periode leren de leerlingen woorden met medeklinkerclusters (*h-e-rfst*), woorden met meerdere lettergrepen (*zakmes*) en woorden met een afwijkende spelling lezen. De nadruk ligt hierbij op het toenemen van de leesnelheid. Ook wordt in de methode al aandacht besteed aan het begrijpen van teksten en de woordenschat.

Differentiatie Veilig Leren Lezen

Niet alle kinderen hebben bij de start van groep 3 hetzelfde niveau. Veilig Leren Lezen maakt gebruik van differentiatiemogelijkheden, om de leerlingen zoveel mogelijk op hun eigen niveau het programma te laten doorlopen. Aan het begin van het schooljaar starten alle kinderen met 'Kern Start'. In dit thema leren de kinderen de werkwijze en materialen van de methode kennen. Aan de hand van toetsing en overleg tussen de intern begeleider en de leerkracht wordt bepaald welke leerlijn de kinderen gaan volgen. Hiernaast staan de verschillende leerlijnen nader toegelicht.

Op www.zwijsen.nl/lesmethoden/veilig-leren-lezen kunt u meer informatie vinden over deze methode.

Veilig leren lezen differentiatie

basis leerlijn

Maan

Leerlingen met een normale leesontwikkeling volgen de leerlijn maan.

basis leerlijn
+ verlengde instructie
+ extra ster-tijd

Ster

Leerlingen met een moeizame leesontwikkeling volgen eveneens de maanlijn, maar krijgen extra aandacht in de vorm van pre-teaching, extra instructie en/of begeleide oefening.

vlotte lezers:
eigen leerlijn

Zon

Na afloop van kern Start wordt door middel van toetsing bepaald welke leerlingen de zongroep vormen. Leerlingen met een zonaanpak moeten voldoen aan de volgende voorwaarden:

- ✓ Volledige letterkennis
- ✓ Vlotte beheersing van de letters
- ✓ Voldoende vlot kunnen lezen van klankzuivere woorden met een structuur medeklinker-klanker-medeklinker
- ✓ Zelfstandig kunnen werken

Leerlingen die de zonlijn volgen, werken voornamelijk zelfstandig in leesboekjes en werkboekjes met leerstof op een hoger niveau. De leerkracht geeft deze leerlingen een eigen werkinstructie.

1.3 Groep 4-8

Als een kind eenmaal kan lezen, moet het die vaardigheid verder ontwikkelen. Hoe beter een kind teksten leert doorgronden, des te gemakkelijker het zich nieuwe informatie eigen zal maken. Voortgezet technisch lezen bouwt voort op het fundament van voorbereidend en aanvankelijk lezen. De leessnelheid neemt toe, woorden worden moeilijker, zinnen langer en ingewikkelder. De teksten bestaan niet langer alleen uit verzonden verhaaltjes, maar er komen ook informatieve teksten bij. De grens tussen aanvankelijk en voortgezet technisch lezen is niet glashelder te trekken. In groep 4 wordt ermee gestart en eigenlijk gaat het daarna een leven lang door. Vanaf groep 4 is de leesbegeleiding vooral gericht op het voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen en de leesmotivatie.

Voortgezet technisch lezen

Voor het voortgezet technisch lezen in groep 4 t/m 8 wordt op WSKO Andreashof geen vaste methode gebruikt. Vanzelfsprekend wordt er wel dagelijks aandacht besteed aan het technisch lezen. Dit gebeurt zowel tijdens de vaste leeslessen als tijdens andere lessen waar teksten in voorkomen. Dagelijks wordt, naast het lezen tijdens de verschillende lessen, schoolbreed 30 minuten besteed aan het (technisch) lezen. De leerlingen lezen tijdens deze momenten in een zelfgekozen boek. Dit kan een boek zijn uit de bibliotheek, maar ook een boek uit ons online programma Boekies. De leerkrachten houden bij welke en hoeveel boeken de leerlingen lezen. Daarnaast bieden de leerkrachten tijdens deze momenten geregeld verschillende activiteiten aan die gericht zijn op de bevordering van de leesmotivatie, zoals:

- Het geven van minilessen door de leerkracht.
- Het geven van het goede voorbeeld door de leerkracht, door zelf ook te lezen.
- Voorlezen op momenten buiten de leeslessen.
- Het voeren van leesgesprekken. Dit zijn gesprekken over lezen die gevoerd worden door de leerkracht met individuele of kleine groepjes leerlingen. Door deze gesprekken krijgt de leerkracht én de leerling meer zicht op de leesontwikkeling van de leerling. In de gesprekken vertelt de leerling wat hij (graag) leest, hoe hij leest, over hoe hij leert lezen, over hoe de leraar leesonderwijs geeft, en over hoe de leerling dat leesonderwijs ervaart. Het voeren van leesgesprekken kan een belangrijke manier zijn om leerlingen meer zeggenschap te geven over hun eigen leren en hen bewuster te maken over wat en hoe ze leren.

Boekies: Wij maken gebruik van Boekies. Dit is een web-based leesplatform die het vrij lezen van kinderen stimuleert. Het doel is om het leesplezier en motivatie te vergroten. De online bibliotheek biedt kinderen een uitdagend en uitgebreid leesaanbod: lees- en prentenboeken, informatieve en anderstalige boeken, strips, plusboeken, enz. Leerlingen kunnen dus zelf boeken kiezen en lezen die aansluiten bij hun leesniveau en belevingswereld. Leerkrachten krijgen met Boekies inzicht in het leesgedrag van hun leerlingen en ontvangen uitgewerkte lesprogramma's, tips voor een verrijkende leesomgeving en lessuggesties die helpen om structureel werk te maken van leesbevordering.

Begrijpend lezen

Vanaf groep 4 wordt voor begrijpend lezen gewerkt met de methode Nieuwsbegrip. Nieuwsbegrip is een aanpak waarbij leerlingen teksten lezen over een actueel onderwerp. De teksten worden aangeboden in 6 verschillende niveaus. Tijdens de lessen staat actief lezen centraal en zijn de verschillende leesstrategieën een hulpmiddel. Onder actief lezen wordt het lezen in drietallen verstaan, waarbij leerlingen in interactie met elkaar bespreken waar de tekst over gaat. De minder goede lezers krijgen extra begeleiding van de leerkracht. Hierbij wordt gebruik gemaakt van modellen (hardop denkend voordoen) en ligt de focus op het aanleren van de leesstrategieën. Op <https://www.nieuwsbegrip.nl/> kunt u meer informatie vinden.

2. Leesproblemen

Leesproblemen, soms in combinatie met spellingproblemen, openbaren zich in de meeste gevallen in groep 3. Bij sommige kinderen vallen stagnaties in de ontwikkeling van de geletterdheid al in de kleuterperiode op. Belangrijke voorspellers van lees- en spellingproblemen zijn genetische factoren, spraak-taalontwikkeling, fonologisch en fonemisch bewustzijn en letterkennis. Het is van belang dat lees- en/of spellingproblemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd, zodat een begeleidingstraject de meeste kans van slagen heeft. Hieronder een korte opsomming van signalen die mogelijk kunnen wijzen op dyslexie. Een uitgebreide lijst is te vinden in bijlage 1.

Signalen van (latere) leesproblemen in groep 1-2

Signalen in groep 1 en 2 die kunnen wijzen op latere leesproblemen zijn bijvoorbeeld:

- Moeite met auditieve analyse (hakken)
- Moeite met auditieve synthese (plakken)
- Moeite onderscheiden/isoleren van verschillende klanken
- Te weinig letterkennis aan het einde van groep 3
- Dagen van de week en kleuren niet kunnen onthouden
- Namen van andere kinderen niet kunnen onthouden
- Moeite met rijmen

Signalen van leesproblemen in groep 3

In groep 3 kenmerken leerlingen met leesproblemen zich door aanzienlijke moeite met het omzetten van een letterreeks naar de bijbehorende klanken. De woorden worden vaak onnauwkeurig of te langzaam gelezen. De oorzaken van de leesproblemen liggen vaak in het niet kunnen automatiseren van de klanktekenkoppeling (weinig letterkennis) en in een zwak fonemisch bewustzijn. Leerlingen met leesproblemen lezen vaak spellend (letter voor letter verklanken) of radend (gokken aan de hand van het woordbeeld wat er zou kunnen staan). Spellend lezen resulteert vaak in een laag leestempo. Radend lezen resulteert vaak in veel fouten. Vaak wordt ook een combinatie van beide leesstrategieën gezien. Signalen in groep 3 die kunnen wijzen op leesproblemen bijvoorbeeld:

- Woordherkenning komt onvoldoende op gang (radend en/of spellend lezen)
- Moeite met auditieve analyse (hakken)
- Moeite met auditieve synthese (plakken)
- Het aangeven van de klankpositie in een woord is lastig
- Manipuleren met klanken, bijvoorbeeld een klank weglaten en dan het overgebleven woord zeggen lukt moeizaam
- Letters benoemen verloopt traag
- Teksten worden traag gelezen
- Woorden worden foutief geschreven
- Kennis van spellingregels wordt onvoldoende toegepast.
- Blijven vaak zoemend lezen

Signalen van leesproblemen in groep 4-8

In groep 4 t/m 8 worden steeds hogere eisen gesteld aan de lees- en schrijfvaardigheden van de leerlingen. Veel van de signalen die genoemd zijn bij groep 3, worden ook teruggezien bij het voortgezet lezen en/of spellen. Leerlingen ervaren op latere leeftijd steeds meer last van hun leesproblemen, omdat het lezen bij steeds meer schoolvakken een belangrijke rol speelt. Bij leerlingen met leesproblemen lukt het lezen van teksten vaak beter dan het lezen van losse woorden. Dat komt doordat leerlingen kunnen compenseren met hun voorkennis en de context van het verhaal. Daarom is het belangrijk vooral naar de resultaten op woordleestoetsen te kijken. De volgende signalen kunnen in groep 4 t/m 8 wijzen op leesproblemen:

- Traag spellend of radend lezen en/of fonetisch schrijven
- Demotivatie of vermijdingsgedrag bij lezen
- Weinig leesplezier
- Zwakke woordherkenning

3. Zorgstructuur

Op WSKO Andreashof werken we met drie verschillende zorgniveaus. Deze zorgniveaus zijn gebaseerd op de *Protocollen Leesproblemen en Dyslexie* (Expertisecentrum Nederlands). De verschillende zorgniveaus beschrijven de ondersteuning die op WSKO Andreashof geboden wordt aan leerlingen met leesproblemen, of een risico hebben op toekomstige leesproblemen.

- Zorgniveau 1 betreft het basisaanbod voor lezen dat geboden wordt in de klas.
- Zorgniveau 2 wordt ingezet wanneer er sprake is van een achterstand. De richtlijn hiervoor is een D of E score op de leestoetsen. Wanneer uit de observaties in groep 1-2 blijkt dat er een achterstand is in de beginnende geletterdheid en daarmee een risico bestaat op toekomstige leesproblemen, zal extra ondersteuning in de groep geboden worden op specifieke onderdelen.
- Zorgniveau 3 wordt ingezet wanneer extra begeleiding volgens zorgniveau 2 niet voldoende toereikend is. In dit geval is er sprake van (hardnekkige) leesproblemen. Kinderen die ondersteuning krijgen op zorgniveau 3 behoren tot de 10% zwakste lezers (een E score). In zorgniveau 3 krijgen leerlingen extra begeleiding buiten de groep.

Ondersteuningsniveau	Werkwijze / methode
<p>Zorgniveau 1 <i>Kwalitatief goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband aan alle leerlingen.</i></p>	<p>Voor het basisaanbod op zorgniveau 1 wordt gebruik gemaakt van de volgende methoden/werkwijzen.</p> <p><u>Groep 3</u> Veilig Leren Lezen Kim-versie (zie hoofdstuk 2.2)</p> <p><u>Groep 4 t/m 8</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leeslessen • Nieuwsbegrip • Boekies <p>(zie hoofdstuk 2.3)</p>
<p>Zorgniveau 2 <i>Extra ondersteuning voor leerlingen met een leesprobleem (groep 3-8), of een risico op een toekomstige achterstand (groep 1-2).</i></p> <p><i>Richtlijn is dat zorgniveau 2 wordt ingezet voor de 25% zwakste leerlingen: V-score of (lage) D- of E-score</i></p>	<p>Op zorgniveau 2 krijgen leerlingen extra instructie en begeleiding van de leerkracht. Deze ondersteuning vindt plaats in de groep. Hieronder een korte beschrijving van hoe de ondersteuning eruit kan zien.</p> <p><u>Groep 3</u> Veilig Leren Lezen Ster-aanpak. De leerlingen volgen hierbij de basislijn uit de methode, maar krijgen daarbij extra aandacht in de vorm van verlengde instructie, pre-teaching of begeleide inoefening.</p> <p><u>Groep 4</u> Kinderen krijgen extra leesondersteuning aangeboden. Dit kan op verschillende manieren met bijvoorbeeld de RALFI methode, Luc Koning Speciale leesbegeleiding, leesboekjes van Veilig en Vlot of 'niveaulezen' met behulp van Boekies. De leerkracht lees met de kinderen in kleine groepjes.</p> <p><u>Groep 5 t/m 8</u> Kinderen krijgen extra leesondersteuning aangeboden. In groep 5 t/m 8 kan dit bijvoorbeeld plaatsvinden door in kleine groepjes met de leerkracht te lezen met behulp van niveauteksten uit de online bibliotheek van Boekies.</p>

	<p>Ook kan ervoor gekozen worden om teksten te gebruiken van Luc Koning speciale leesbegeleiding.</p>
<p>Zorgniveau 3 <i>Specifieke interventies voor kinderen met hardnekkige leesproblemen.</i></p> <p><i>Deze leerlingen behoren tot de 10% zwakste leerlingen: V-(min)score of E-score</i></p>	<p>Op zorgniveau 3 wordt intensieve begeleiding geboden aan leerlingen met hardnekkige leesproblemen. Dit gebeurt tenminste 60 minuten per week (extra). De begeleiding op zorgniveau 1 en 2 blijft daarnaast gewoon doorgaan. Deze begeleiding kan op verschillende manieren plaatsvinden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lezen onder begeleiding van de leerkracht / Remedial Teacher in kleine groepjes, aan de hand van de RALFI-methode, Luc Koning Speciale Leesbegeleiding, of Veilig en Vlot (Estafettelezen). Hierbij kan gebruik gemaakt worden van fysieke boeken, maar ook van het online programma Boekies. De teksten zijn op het niveau van het kind. - BOUW: Een online interventieprogramma dat ondersteuning biedt bij beginnende geletterdheid. Het programma helpt leerlingen meer inzicht te krijgen in alfabetische principes als klank-tekenkoppeling en fonemisch bewustzijn. Het programma is gericht op het voorkomen van leesproblemen en kan ingezet worden vanaf midden groep 2 tot en met groep 4. Kinderen krijgen één-op-één-begeleiding van een tutor uit groep 8. De leerkracht begeleidt dit proces samen met de intern begeleider.

4. Dyslexie

Wat is dyslexie?

Voor de meeste kinderen met een leesachterstand is extra begeleiding in de klas voldoende om op een optimaal lees- en schrijfniveau te komen. Voor sommige kinderen zal het leesproces echter altijd moeizaam blijven verlopen, omdat er sprake is van dyslexie. Hoe vaak dyslexie voorkomt in de algemene bevolking hangt af van de definitie van dyslexie en de diagnostische criteria die worden gehanteerd. Geschat wordt dat dyslexie bij 3 tot 10 % van de mensen voorkomt.

De officiële definitie van dyslexie van luidt: *“Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.”* (Stichting Dyslexie Nederland, 2016)

Dyslexie is onafhankelijk van intelligentie. Wel is het zo dat de schoolprestaties van leerlingen met dyslexie vaak achterblijven bij het niveau dat van hen verwacht wordt. Hun prestaties zijn vaak niet in lijn met wat je op basis van de cognitieve vermogens zou mogen verwachten. Hoewel dyslexie gedefinieerd wordt als een stoornis met het lezen van woorden zijn er ook andere cognitieve vaardigheden waar mensen met dyslexie meer moeite mee hebben dan mensen zonder dyslexie. Veel onderzoek laat zien dat mensen met dyslexie moeite hebben met fonologische vaardigheden die nodig zijn om letters om te zetten in klanken, iets wat erg belangrijk is tijdens het lezen.

De diagnose dyslexie wordt niet gegeven wanneer de leesproblemen waarschijnlijk het gevolg zijn van een andere stoornis of omgevingsfactoren. Bijvoorbeeld wanneer er sprake is van ernstige spraaktaalproblemen of inefficiënte instructie kan dit het geval zijn.

Gevolgen van dyslexie

Het niet vlot kunnen technisch lezen en moeite hebben met spellen kan negatieve gevolgen hebben in onze ‘talige’ maatschappij, waarin veel gelezen en geschreven moet worden. Hierbij kan gedacht worden aan gevolgen met betrekking tot:

- Belemmeringen in het onderwijs: Kinderen met leesproblemen of dyslexie hebben vaak moeite met lezen en spellen, waardoor zij vaak meer moeite hebben om zich naar hun capaciteiten te ontwikkelen.
- Sociaal emotionele problemen: Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij een kind ondermijnen. Het kan tot frustratie leiden als een kind voldoende intelligent is, maar het technisch lezen onvoldoende onder de knie krijgt. Ook kunnen motivatieproblemen ontstaan, waardoor een kind geen zin meer heeft om het lezen te blijven oefenen, terwijl deze extra oefening juist nodig is om een minimaal leesniveau te behalen.

Om de negatieve gevolgen van dyslexie bij leerlingen zoveel mogelijk te beperken, worden op WSKO Andreashof verschillende dingen gedaan. Zo wordt gekeken naar de talenten van leerlingen, zodat eventuele frustraties van het niet goed kunnen lezen (deels) gecompenseerd kunnen worden. Daarnaast wordt tijdens de leeslessen extra aandacht besteed aan de leesmotivatie. Tot slot zullen leerlingen met dyslexie extra begeleiding krijgen, waarbij gebruikt gemaakt kan worden van verschillende hulpmiddelen en faciliteiten (zie hoofdstuk 7).

Signaleren van dyslexie

Op WSKO Andreashof gaan wij allereerst uit van de professionaliteit van de leerkracht. De leerkracht leest dagelijks met de leerlingen, heeft zicht op de ontwikkeling en kennis van signalen die wijzen op (toekomstige) leesproblemen. Naast het beeld van de leerkracht maken wij op school gebruik van methode-onafhankelijk leestoetsen DMT en AVI van uitgeverij CITO. Deze gestandaardiseerde toetsen geven een objectief beeld van het huidige prestatieniveau en de vorderingen van een leerling.

Voor de afname van de CITO toetsen (DMT en AVI) worden vaste afnamemomenten gehanteerd. Deze meetmomenten worden onderscheiden in hoofdmetingen en tussenmetingen. Een hoofdmeting is het meetmoment waarop de lees- en spellingontwikkeling van alle leerlingen in kaart wordt gebracht. De hoofdmetingen vinden plaats in januari/februari en in mei/mei. Op basis van de gegevens kan worden bepaald welke leerlingen intensivering van begeleiding nodig hebben (dus zorgniveau 2 en/of 3). Bij kinderen waar leesmoeilijkheden zijn gesignaleerd worden ook tussenmetingen afgenomen. Deze tussenmetingen hebben als doel het effect van de extra hulp aan zwakke lezers en spellers vast te stellen. De eventuele tussenmetingen vinden plaats in oktober/november en april/mei. Het resultaat van de metingen wordt bijgehouden in het leerlingvolgsysteem.

5. Dyslexieonderzoek

Bij de invoering van de vergoedingsregeling voor ernstige, enkelvoudige dyslexie in 2009 is bepaald welke leerlingen voor deze regeling in aanmerking komen. Er zijn criteria vastgesteld waarmee rekening gehouden moet worden. De school dient de ernst van de lees-/spellingproblemen te onderbouwen. Vervolgens stelt de diagnosticus vast of er inderdaad sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) met recht op vergoede behandeling.

De school dient de ernst van het lees-spellingprobleem te onderbouwen, door:

- Aan te tonen dat er goed onderwijs en intensieve begeleiding geboden is.
- Aan te tonen dat de leerling desondanks zeer lage lees-/spellingsscores behaalt op 3 achtereenvolgende meetmomenten.

Het dyslexietraject

Het traject dat wordt doorlopen wordt hieronder schematisch weergegeven. Hoewel vanaf groep 1 en 2 mogelijke risico's voor het lezen en spellen zoveel mogelijk worden gesignaleerd, start vanaf groep 3 pas het formele leesonderwijs en wordt de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen gevolgd middels methodeonafhankelijke toetsen: DMT en AVI. Zodra wordt vastgesteld dat een leerling uitvalt op een van de toetsen (richtlijn 25% zwakste score: V-score of (lage) D- of E-score), wordt de begeleiding vanuit zorgniveau 2 geboden. Bij de volgende hoofdmeting wordt opnieuw gekeken hoe de leerling presteert ten opzichte van de norm. Er wordt bepaald of begeleiding op ondersteuningsniveau 2 of 3 nodig is. Als de leerling in de volgende periode opnieuw ernstige leesuitval laat zien en tot de zwakste 10% behoort (V-(min)score of E-score), komt de leerling in aanmerking voor ondersteuning volgens zorgniveau 3. Wanneer op de derde hoofdmeting, ondanks de intensieve begeleiding, nogmaals een lage score wordt gehaald, kan ervoor gekozen worden om een leerling door te verwijzen naar de zorg voor diagnostiek en behandeling.

Voor doorverwijzing naar de zorg komen alleen de leerlingen in aanmerking die op **alle 3** de hoofdmetingen een zeer lage score hadden. Alleen leerlingen bij wie sprake is van ernstige lees-/spellingssachterstanden én didactische resistentie is aanleiding tot doorverwijzing.

Actie	Toelichting	Na leesmeting
Hoofdmeting 1	Afname DMT en AVI	<ul style="list-style-type: none"> - Effectief leesonderwijs op zorgniveau 1. - Bij achterstand (richtlijn 25% zwakste leerlingen) wordt begeleiding gegeven op zorgniveau 1 en 2.
(Tussenmeting)	Eventueel vindt er een tussenmeting plaats.	
Hoofdmeting 2	Afname DMT en AVI	<ul style="list-style-type: none"> - Effectief leesonderwijs op zorgniveau 1. - Bij achterstand (richtlijn 25% zwakste leerlingen) wordt begeleiding gegeven op zorgniveau 1 en 2. - Bij ernstige achterstand (richtlijn 10% zwakste leerlingen) wordt begeleiding gegeven op zorgniveau 1, 2 en 3.
(Tussenmeting)	Na een periode van 10-12 weken intensieve begeleiding vindt er een tussenmeting plaats, om na te gaan wat het effect van de begeleiding is. Daarna volgt een tweede periode van 10-12 weken.	Nagaan wat het effect van de ondersteuning is en eventueel plan bijstellen.
Hoofdmeting 3	Afname DMT en AVI	Bepaald wordt welke begeleiding de leerling vervolgens nodig heeft op school. Ook zal

		bepaald worden of de leerling in aanmerking komt voor doorverwijzing naar de zorg.
Doorverwijzing ?	<p>Een leerling komt voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking als:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De scores op de 3 hoofdmetingen voor woordlezen (DMT) een E-score betreft (laagste 10%) 2. Begeleiding op alle ondersteuningsniveaus voldoet aan kenmerken van effectief handelen. <p><i>Bovenstaande is op basis van het nieuwe Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 3.0 en gaat in per 1 januari 2022.</i></p>	Ook tijdens en na eventuele behandeling in de zorg krijgen leerlingen extra begeleiding.

NB. De hoofdmetingen vinden veelal plaats in januari/februari en mei/juni. De tussenmeting in oktober/november of april/mei. De meting waarop een leerling leesuitval laat zien, geldt als hoofdmeting 1. Dit kan al halverwege groep 3 zijn, maar ook pas later.

Uitzonderingen

De regeling voor vergoede zorg kent verschillende strenge criteria. Dit om te voorkomen dat ook kinderen voor wie de regeling niet bedoeld is er gebruik van maken. Pas na een periode van goed onderwijs en intensieve begeleiding kan een leerling worden doorverwezen voor diagnostisch onderzoek om na te gaan of er sprake is van (ernstige) dyslexie. Soms moet er echter een uitzondering gemaakt worden en kan beredeneerd worden afgeweken van de procedure, bijvoorbeeld wanneer dyslexie in de familie voorkomt, wanneer een leerling op de eerste hoofdmeting forse lees- en spellingproblematiek heeft, of als er bij de kleuters als duidelijke signalen aanwezig waren. Er dient dus een goede reden te zijn om af te wijken van de procedure. Die redenen zijn niet in vaste criteria te omschrijven. Hierover vindt altijd overleg plaats met de zorgverlener.

Doublure

In het geval van doublure wordt bij het berekenen van de achterstanden de doublure meegerekend. Dit betekent dat de didactische leermaanden blijven doortellen bij het bepalen van de achterstanden, alsof de leerling niet is blijven zitten. Een leerling die gedoubleerd is in groep 3 en aan het einde van het tweede jaar groep 3 een leesniveau van midden groep 3 heeft, scoort heeft dus een achterstand van anderhalf jaar, in plaats van een half jaar. Deze werkwijze geeft de ernst van de achterstanden aan en is bruikbaar voor een eventuele aanmelding.

Comorbiditeit

Recente onderzoeken laten zien dat dyslexie kan voorkomen met andere ontwikkelingsstoornissen (bijv. ADHD), zich dan ernstiger manifesteert én dat gespecialiseerde dyslexiebehandeling ook bij deze doelgroep effectief kan zijn. Per 1 januari 2022 is in de doorverwijzing en diagnostiek daarom de aanwezigheid van een andere ontwikkelingsstoornis (comorbiditeit) geen reden meer om niet voor vergoede dyslexiezorg in aanmerking te komen. De zorgverlener gaat bij mogelijke comorbiditeit na of een dyslexiebehandeling, gezien de complexiteit van de problematiek, de meest effectieve aanpak is. Het is aan de zorgverlener om te bepalen of de dyslexiebehandeling bij een kind uitvoerbaar is en er dus een behandelindicatie Ernstige Dyslexie wordt afgegeven of dat een andere zorgroute de voorkeur heeft.

6. Hulpmiddelen en faciliteiten

Wanneer uit diagnostisch onderzoek blijkt dat er sprake is van dyslexie, zal hiervoor een verklaring afgegeven worden. Extra ondersteuning en begeleiding op school volgens de zorgniveaus wordt altijd gehandhaafd. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om gebruik te maken van verschillende voorzieningen. Er is altijd overleg tussen school (leerkracht en intern begeleider) en ouders en leerling over welke voorzieningen voor welke leerling worden ingezet. Deze keuze zal afhankelijk zijn van de mate waarin dyslexie belemmerend is voor het algehele leerproces op school.

Lijst van mogelijke extra voorzieningen en faciliteiten

- Leesboeken op niveau in de schoolbibliotheek.
- Leeskilometers maken in de klas tijdens de vaste leesmomenten.
- Vergroten van toetsen.
- Indien mogelijk bij digitale toetsen auditieve ondersteuning bieden.
- Verlengen van tijd bij het maken van toetsen.
- Lezen met een leeswijzer.
- Ondersteunende software (Bijv. TextAid of Alinea).
- Gebruiken van tafelkaart.
- Gebruiken van hulpkaarten bij spelling.
- Gebruik maken van een leesmaatje.
- Gebruik maken van een Daisyspeler.
- Pré-teaching voor de zaakvakken.

7. Overdracht andere school

Op het moment dat een leerling doorstroomt naar het voortgezet onderwijs, of tussentijds overstapt naar een andere basisschool, draagt WSKO Andreashof zorg voor overdracht van de benodigde informatie. Aan de nieuwe school zal worden aangegeven welke specifieke onderwijsbehoeften de leerling heeft en welke hulp er tot dan toe geboden is. Indien er sprake is van een dyslexieverklaring wordt dit gemeld aan de nieuwe school. Het kan zijn dat de nieuwe school een kopie nodig heeft van de dyslexieverklaring, zodat de leerling in aanmerking kan komen voor extra voorzieningen en faciliteiten. Ouders zijn verantwoordelijk voor het overdragen van de dyslexieverklaring. Voor de leerlingen van groep 8 zal een eventuele dyslexieverklaring door school meegestuurd worden met het onderwijskundig rapport naar de school voor voortgezet onderwijs waar de leerling is ingeschreven.

8. Bijlage – Signalen en kenmerken die op dyslexie kunnen wijzen

Algemene zaken

- Het is van belang gehoor- en gezichtsproblemen uit te sluiten
- Erfelijkheid speelt een rol: als er lees- en of spellingproblemen in de familie voorkomen heeft een kind meer kans op dyslexie
- Een dyslectisch kind maakt meer fouten dan andere kinderen en het blijft die fouten langer maken; het maakt niet persé een ander soort fouten
- Er is bij dyslectische kinderen vaak (al op jonge leeftijd) de noodzaak van logopedie.

Vroege signalen voor dyslexie en signalen tussen 4-6 jaar

Een algemeen zwak taalniveau, zich uitend in onder ander:

- Later gaan praten
- Lang “krom” blijven praten
- Een eigen taaltje ontwikkelen
- Slordig articuleren (niet voor iedereen verstaanbaar zijn)
- Bij spontaan spreken is er vaker sprake van verkeerde zinsbouw en grammaticale fouten.
- Moeite met het vervoegen van werkwoorden (gelopen) of met het aanleren van meervoudsvormen (schippen i.p.v. schepen)
- Iets niet goed kunnen uitleggen, moeite met iets onder woorden brengen
- Geen/ weinig interesse in letters en geschreven taal

Moeite hebben met het aanleren van willekeurige afspraken en het onthouden daarvan, zich uitend in onder andere:

- Moeite met de begrippen links en rechts
- Moeite met de kleurnamen en namen van vormen
- Moeite met de namen van kinderen in de klas
- Inoefenen van gedichtjes of liedjes gaat niet vlot
- Niet op woorden kunnen komen
- Slecht kunnen rijmen
- Moeite met luisteren naar en het opvolgen van aanwijzingen

Zwak auditief geheugen en moeite met het fonemisch bewustzijn:

- Verwarren van woorden die ongeveer hetzelfde klinken
- Moeite met auditieve discriminatie (onderscheiden van klank nuances)
- Moeite met het onderscheiden van details in woorden (visueel en auditief)
- Een zwak auditief - korte termijngeheugen (meervoudige opdrachten)
- Moeite dingen in de juiste volgorde te onthouden (verhaal navertellen)
- Niet of nauwelijks letters kunnen benoemen
- Moeite met taalspelletjes: bedenk woorden die beginnen met een b, in welk woord hoor je een oo, wat is de middelste letter?
- Moeite met herkennen van dezelfde letter op een blad

Signalen voor dyslexie in groep 3

- Klank-tekenkoppeling verloopt traag, letters worden gespiegeld
- Moeite met analyseren en synthetiseren, woorden in klankgroepen, lettergrepen verdelen (hakken en plakken).
- Moeite met begrippen als links, rechts, boven onder, eerste, laatste, vooraan, achteraan.
- Moeite met ruimtelijke kenmerken van taal/ richtingsproblemen: lees- schrijfrichting
- Tweeklanken verwisselen (eu wordt ui), omkeringen (ui wordt iu), spiegelingen
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- Moeite met aandacht voor verbale informatie

- Moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, ba en da, met ritme, klemtoon en de betekenis van woorden
- Moeite om verschil te zien tussen bijvoorbeeld p en q, b en d, en met volgorde in woorden (zodat omkeringen en weglatingen het gevolg zijn)

Signalen voor dyslexie in groep 4

- Een hekel aan hardop lezen
- Lang spellend lezen
- Veel radend lezen
- Vaak struikelen bij het lezen
- Vaak een woord overslaan
- Delen van woorden weglaten
- Woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- Moeite met clusters (2 of meer medeklinkers)
- Moeite met lettervolgorde (straf...starf, bert....bret)
- Een groeiend verschil tussen het leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen
- Spellingproblemen (moeite met het oproepen van het juiste beeld van de letter of het woordbeeld): letters of lettercombinaties omdraaien, letters vergeten of toevoegen, moeite met overschrijven, woorden schrijven zoals je ze hoort (fonetisch), in 1 tekst hetzelfde woord op verschillende manieren schrijven, aanleren en toepassen van de spellingregels
- Automatiseringsproblemen ook bij rekenen: volgorde van cijfers in een getal, splitsingen, optellen en aftrekken onder de tien, tafels, moeite met het vasthouden in het werkgeheugen van tussenstapjes
- Moeite met het aanleren van reeksen: alfabet, dagen van de week, maanden van het jaar, seizoenen

Signalen voor dyslexie in de midden- en bovenbouw

- Toenemende weerstand tegen lees – en schrijftaken
- Toenemende faalangst bij lees / of schrijftaken en taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen
- Te traag lezen
- Veel spellend lezen
- Veel fouten maakt door het raden van woorden
- Veel spellingfouten bij vrije schrijfoopdrachten
- Vaak fonetisch spellen (letterlijk opschrijft wat hij hoort)
- Slecht onthouden van de spellingregels
- Zichzelf niet of nauwelijks corrigeren
- Een traag schrijftempo
- Vaak een onleesbaar schrift met veel doorhalingen (hoeft niet door een motorisch probleem te komen)
- Problemen met het onthouden van namen of het ophalen van namen uit het geheugen, bijvoorbeeld bij vakken als geschiedenis en topografie.
- Moeite met het leren van losse feiten (jaartallen)
- Leren klokkijken kan moeizaam gaan
- Discrepantie tussen lezen en spellen aan de ene kant en begrijpend lezen en rekenen aan de andere kant
- Moeite met vreemde talen